

INVENTARUL

național al elementelor vii de patrimoniu cultural imaterial

(*National Inventory of Active Intangible Cultural Heritage Elements*)

- extras -

I. Domeniul:

- cunoștințe și practici referitoare la natură și univers;
- practici sociale, ritualuri și evenimente festive.

II. Elementul de patrimoniu cultural imaterial:

Termen standard: *Tradiția creșterii cailor de rasă lipițană din România*

Denumiri locale/regionale: *Creșterea cailor lipițani sau creșterea lipițanilor*

Areal de manifestare:

Tradiția creșterii cailor de rasă lipițană este păstrată în două comunități de referință la nivel național, corespunzând arealului unde se găsesc două herghelii de stat, administrate de Regia Națională a Pădurilor Romsilva – Direcția de Creștere, Exploatare și Ameliorare a Cabalinelor: R.A. Herghelia Sâmbăta de Jos, situată în satul Sâmbăta de Jos, comuna Voila, județul Brașov și Herghelia Beclean, din orașul Beclean, județul Bistrița Năsăud. În județele unde se găsesc aceste herghelii, precum și în multe alte localități din Transilvania, sunt răspândiți crescători particulari de cai lipițani, alături de localnici care utilizează armăsari de montă publică aparținând acestei rase, puși la dispoziție de hergheliile de stat prin stațiuni și puncte de montă. Menționăm alte localități în care această tradiție se păstrează în mod activ: comuna Ucea de Jos, comuna Lisa, orașul Făgăraș (județul Brașov), comuna Bodoc, comuna Chichiș și orașul Întorsura Buzăului (județul Covasna), comuna Oșorhei și comuna Cubulcut (județul Bihor), orașul Gheorgheni (județul Harghita), orașul Târgu Mureș (județul Mureș), orașul Huedin (județul Cluj).

În afară de Transilvania, depozite de armăsari cu exemplare de rasă lipițană sau crescători particulari se mai găsesc și în localități din celelalte provincii istorice, cum ar fi: Piatra Neamț Târgu Neamț, Timișești (județul Neamț), Botoșani (județul Botoșani), Galați (județul Galați), Râmniceul (județul Brăila), Mangalia și Constanța (județul Constanța), Ștefănești (județul Argeș), Slatina (județul Olt), Comana (județul Giurgiu) ș.a

Descriere sumară:

Elementul de patrimoniu cultural imaterial este reprezentat de un set de cunoștințe, practici și aptitudini legate de creșterea, îngrijirea și antrenarea cailor de rasă lipițană din România, transmise cu precădere pe cale orală și din generație în generație, prin experiență directă. La acestea se adaugă o serie de practici culturale și sociale dezvoltate de comunități ca parte a unor ritualuri, evenimente, competiții ecvestre (de anduranță, tracțiune, dressaj) și meșteșuguri tradiționale specifice (potcovar, șelar, herghelegiu) care includ prezentarea și promovarea acestei rase cabaline.

Conform documentelor istorice, până spre începuturile epocii moderne, calul de rasă nu a fost crescut pe teritoriul locuit de români pentru exploatare economică în micile gospodării rurale, ci doar pe moșiile boierești, pentru război, tracțiune și mai ales ca simbol al puterii în cadrul ceremonialului aulic. În aceste surse documentare, sunt menționați caii domnești, de paradă, bogat împodobiți, identificați pe baza provenienței lor geografice și/sau a înfățișării și culorii părului. Treptat, aceștia au ajuns să fie crescuți și folosiți și de celelalte clase sociale, înlocuind alte animale „de povară”, dar prestația cu care erau investiți prin asocierea cu aristocrația nu a dispărut complet din conștiința colectivă. Ținuta elegantă și impunătoare a cailor de rasă, rezistența la efort, inteligența și devotamentul lor în relația cu omul, calități susținute și de vechi simboluri hipomorfe cu funcție magică, sunt regăsite la nivelul imaginărilor folclorice, prin prezentarea calului drept companion pentru etalarea îndemnării și curajului juvenil al călărețului în rituri calendaristice și familiale, iar în basme și balade ca protagonist înzestrat cu însușiri supranaturale și intermediar între elementul cosmic și cel teluric.

Rasa lipițană, în varianta sa modernă, a fost formată în anul 1580, în localitatea Lipița din sudul Imperiului Habsburgic (astăzi, Lipica din Slovenia), dar primii strămoși ai cailor care au întemeiat această rasă provin încă din secolul al VIII-lea. Aceasta este o rasă unică în Europa, una dintre cele mai importante din arealul central-est european, iar întreținerea ei pentru o perioadă atât de îndelungată dovedește păstrarea și transmiterea unor cunoștințe, practici și tehnici specifice. Documentele de specialitate și tradiția din comunitățile crescătorilor demonstrează că acest element de patrimoniu cultural imaterial s-a transmis în timp și

reprezintă o cultură specifică acestor comunități în interiorul cărora cunoașterea rasei lipițane a fost conservată și promovată. În România, caii de rasă lipițană ocupă un loc distinct în peisajul hipologic autohton și în comunitățile crescătorilor particulari, îndeplinind un rol strategic, de rasă culturală, în sistemul hergheliilor de stat.

Tradiția creșterii cailor de rasă lipițană își are începuturile pe teritoriul României din secolul al XVIII-lea, odată cu răspândirea reproducătorilor de rasă lipițană prin sistemul hergheliilor și depozitelor militare de armăsari ale Imperiului Habsburgic (și ulterior anului 1867, Austro-Ungar), a căror funcție era multiplicarea și răspândirea cailor utilitari, în principal carosieri (cai de trăsură), către diferite organizații ale administrației publice, armată, primării, poștă, dar și către aristocrația sau burghezia locală. Tradiția românească a fost întemeiată în anul 1874, datorită mutării efectivului hergheliei imperiale de la Mezőhegyes (astăzi pe teritoriul Ungariei). Acest transfer a fost întreprins pentru că rasa lipițană nu părea să prospere în condițiile de mediu din pusta maghiară, un agroecosistem cu totul diferit de cel din spațiul geografic original al Munților Karst. Herghelia a fost așezată pe un domeniu de stat al imperiului, la Sâmbăta de Jos, care îngloba la acea vreme o suprafață de aproximativ 3200 de hectare, pe valea cursului mijlociu al Oltului. Noul spațiu a beneficiat de infrastructura unei vechi herghelii, proprietate a contelui Jozef von Brukenthal (1750-1848), care a obținut terenul respectiv în arendă, de la Împărăteasa Maria Tereza, pentru o perioadă de 99 de ani.

Hipologii acelor vremuri au observat că în Țara Făgărașului existau o serie de condiții pe care le considerau favorabile dezvoltării acestei populații de cabaline, cum au fost: un agroecosistem aparent asemănător tărâmului original din Munții Karst și existența deja în sudul Ardealului a unei populații cabaline indigene asemănătoare din punct de vedere fenotipic rasei care urma să fie transferată aici. În acea perioadă, scopul hergheliei era de a produce armăsari pentru depozitele ecvestre Homorod și Sfântu Gheorghe, iar, în mod indirect, de a ameliora cabalinele din fostele județe Făgăraș, Târnava Mică, Târnava Mare și Trei Scaune.

Deși în anul 1913, într-un context politic și istoric nesigur pentru administrația maghiară, întregul efectiv al hergheliei a fost evacuat și mutat la Babolna (astăzi în Ungaria), în anul 1920, Statul român înființează, pe 18 octombrie, Herghelia de Stat Sâmbăta de Jos, folosind în acest scop mai cu seamă caii de la crescătorii din satele aflate în vecinătatea hergheliei. Răspândirea acestor cai și a tradiției de îngrijire specială a acestora dinspre herghelia imperială spre membrii comunităților din Țara Făgărașului demonstrează viabilitatea elementului la nivelul micilor crescători locali. Astăzi, la Herghelia Sâmbăta de Jos sunt crescute 7 din cele 8 linii ale rasei, ceea ce face din aceasta una dintre cele mai importante din lume.

La Herghelia Beclean – a doua comunitate-satelit pentru conservarea acestei tradiții – creșterea cailor de rasă lipițană începe în 1802, atunci când armăsarul Incitato, întemeietorul uneia dintre cele 8 linii ale rasei s-a născut pe domeniile hergheliei contelui Bethlen, de pe teritoriul actualiei localități Beclean (județul Bistrița Năsăud). Astăzi, Herghelia Beclean este singurul loc din lume unde este crescut în mod sistematic lipițanul colorat (cu roba neagră și murgă).

Calul de rasă lipițană este un cal nobil, cu mers elegant, inteligent, capabil de efort prelungit, fiind o rasă excelentă pentru dresaj. În comunitățile în care a fost crescut, atrage ușor atenția prin calitățile deosebite, ceea ce a condus la popularitatea și folosirea sa în parade și evenimente festive. Având în vedere spiritul lor independent și caracterul energic, întreținerea și antrenarea acestor cai trebuie realizată de îngrijitori pregătiți special. Totuși, cunoștințele majorității celor care se ocupă de caii din această rasă, fie că lucrează în herghelile de stat sau fac parte din categoria proprietarilor privați, nu au fost dobândite în medii formale de specialitate, ci prin transmiterea spontană, din generație în generație. S-a observat că, de multe ori, pasiunea pentru creșterea lipițanilor s-a moștenit în familie. Această stare de fapt a fost documentată prin interviuri cu îngrijitori, mulți dintre ei provenind din satele situate în jurul localităților-satelit de creștere a acestora; crescătorii dispun de un set de cunoștințe practice și o terminologie populară, apelând inclusiv la medicina empirică pentru tratarea afecțiunilor curente și la chiropodia tradițională. Intensul atașament între calul din această rasă și proprietarul sau îngrijitorul său a fost întreținut de caracterul puternic al acestei ecvide, dar și de satisfacția resimțită atunci când omul obține rezultatele scontate în activitatea de modelare a comportamentului cabalin. Prin urmare, *Tradiția de creștere a cailor lipițani* presupune și o cunoaștere amănunțită a naturii acestui animal, a psihologiei lui și folosirea acestei cunoașteri în procesul de antrenament. Tradiția implică de asemenea toate acțiunile relevante pentru creșterea în bune condiții a cailor, cum ar fi: hrănirea, adăparea, toaletarea calului, curățarea grajdului ș.a.

Principalele structuri în cadrul cărora se perpetuează *Tradiția creșterii cailor lipițani* sunt: Regia Națională a Pădurilor – Romsilva prin Direcția de Creștere și Ameliorare a Cabalinelor, R.A., care administrează Herghelia Sâmbăta de Jos, Herghelia Beclean, 4 Depozite de armăsari și 10 secții Depozit de armăsari în cadrul celorlalte herghelii de stat, subunități aparținând R.N.P. – Romsilva – D.C.E.A.C. R.A., Asociația Crescătorilor Particulari de Cal Lipițan din România, Federația Ecvestră Română, alți crescători particulari sau deținători de cai de rasă lipițană neafiliați.

Activitățile corespunzătoare de creștere, ameliorare - conservare genetică și promovare a acestei rase în România, asigurate de instituțiile zootehnice de profil ale Statului (R.N.P. – Romsilva – D.C.E.A.C. R.A, Agenția Națională pentru Zootehnie „Prof. Dr. G. K. Constantinescu”, Federația Ecvestră Română), reglementate de-a lungul timpului, fără întrerupere, prin acte normative și gestionate de către autoritățile publice, asigurându-se astfel prezervarea durabilă a patrimoniului genetic național și finanțarea acestuia, au avut un rol exponențial în continuarea acestei tradiții de la începutul secolului trecut până astăzi și au asigurat competitivitatea genetică a acestor cabaline. Îndeplinirea cu succes a acestei sarcini de

către autoritățile abilitate a fost confirmată de rezultatele remarcabile obținute de caii de rasă lipițană din România la concursuri de specialitate naționale și internaționale (etapele de campionat național, pentru disciplina atelaje, concursuri internaționale ale Federației Ecvestre Internaționale și organizate sub egida Federației Ecvestre Române), precum și de interesul comunității internaționale a crescătorilor pentru achiziționarea unor exemplare românești.

În regiunile în care sunt crescute aceste animale, de o mare importanță culturală și turistică la nivel național, caii lipițani sunt integrați în strategiile de promovare a zonei și menționați în ghidurile turistice ale grupurilor de acțiune locală (GAL Țara Făgărașului, GAL Ținutul Haiducilor). Pertinență pentru promovarea acestei rase ecvestre în calitate sa de element al patrimoniului cultural imaterial este legătura tradiției și istoriei ei cu patrimoniul cultural material național: existența Castelului Brukenthal pe domeniul Hergheliei Sâmbăta de Jos (construit în perioada 1750-1760) și a castelelor – monumente istorice, foste reședințe ale familiei Bethlen din apropierea Hergheliei Beclean. Caii lipițani de la Sâmbăta de Jos au devenit de-a lungul timpului repere ale patrimoniului biologic și cultural din vechea cetate medievală a Făgărașului, iar cei de la Beclean sunt folosiți pentru turismul ecvestru în regiunea sitului arheologic de la Băile Figa și în Parcul Național Munții Rodnei.

În special membrii comunităților-satelit, aflate în vecinătatea celor două mari herghelii dedicate cailor de rasă lipițană (Sâmbăta de Jos și Beclean), s-au arătat conștienți de valoarea acestei rase, astfel încât o promovează prin includerea în festivități și sărbători locale, în programe de dezvoltare rurală și de agroturism. La nivel național și internațional, pășunile și fânețele pe care sunt crescuți caii lipițani, beneficiind de o valoroasă biodiversitate, au fost implicit protejate de factori poluanți naturali și antropici.

Datorită alurii lor elegante, caii lipițani sunt de asemenea implicați în evenimente festive și parade din cadrul sărbătorilor locale: „Festivalul Calului Lipițan”, organizat la Herghelia Sâmbăta de Jos odată cu sau în primul sfârșit de săptămână după Adormirea Maicii Domnului (*Sântămarie*), zilele orașului Făgăraș, zilele orașului Beclean (stema orașului Beclean include un cal lipițan în levadă), Junii Brașovului, zilele unor comune din Țara Făgărașului (Lisa, Sâmbăta de Sus), zilele comunei Bodoc, județul Covasna, zilele comunei Oșorhei, județul Bihor, ceremonii hipico-religioase cu frecvență calendaristică (binecuvântarea cailor după sfințirea apei la Bobotează, *incurarea* lor).

Un context relevant de promovare a cailor de rasă lipițană este asigurat de integrarea lor în „serbarea Junilor Brașovului”. Conform unei tradiții seculare, în ziua de miercuri a săptămânii Paștelui, sute de călăreți se adună în Piața Prundului, iar printre aceștia se numără și Juni care dețin cai lipițani sau care împrumută cu această ocazie exemplare ale rasei de la vecinii lor din Țara Făgărașului. Împodobirea călărețului cu însemne naționale și militare și a calului cu tradiționale ghirlande de flori, numite local „prestine”, sporește atractivitatea lipițanilor în fața publicului care asistă la această sărbătoare.

Practicanți – comunități, grupuri, persoane: zootehniști, medici veterinari și îngrijitori din localitățile unde se află principalele herghelii și comunități ale crescătorilor privați, instructori acreditați de Federația Ecvestră Română, crescători privați, alți îngrijitori ai cailor din instituții sau spații unde sunt crescuți cai din această rasă, cadre didactice, elevi și studenți din instituții de învățământ cu profil zootehnic. Lecții de echitație se iau de către femei, bărbați și copii din întreaga țară, întrucât multe cluburi hipice din România au achiziționat și folosesc exemplare din această rasă.

Annual, R.N.P. - Romsilva – D.C.E.A.C. R.A. organizează în cadrul hergheliilor și a depozitelor de armăsari, cu sprijinul Federației Ecvestre Române, cursuri de monitori, instructori, arbitri, iar împreună cu Agenția Națională pentru Zootehnie „Prof. Dr. G. K. Constantinescu”, cursuri pentru îngrijitori. Elevii din licee cu profil agro-zootehnic din arealul situat în preajma principalelor herghelii, precum și studenți la facultățile de zootehnie din țară realizează practica de specialitate în cadrul acestor herghelii.

Comunitatea crescătorilor de cai lipițani, fie din sistemul public sau din cel privat, este una bine definită și este întreținută prin întâlniri constante, împărtășirea de bune practici, demonstrații hipice, competiții de sport ecvestru

Categorie de vârstă: 6-70 ani

Sexul: femei și bărbați

Categorie socioprofesională: hipologi, zootehniști, veterinari, îngrijitori, ingineri, jokey, orice categorie socioprofesională care vizitează hergheliile, ia lecții de echitație, urmărește demonstrații ecvestre.

Naționalitatea: română, maghiară, romă

Starea actuală a elementului (viabilitate, pericole): Cunoștințele și tehnicile de creștere a cailor lipițani reprezintă o tradiție vie a patrimoniului cultural național și, de asemenea, universal, dată fiind integrarea acestei rase într-o importantă rețea culturală europeană care o susține și promovează. Astfel, asigurarea viabilității elementului românesc presupune o serie de acțiuni necesare în contextul mai larg al conservării acestei prestigioase tradiții europene. Hergheliile de stat, ca instituții de importanță națională pentru menținerea tradiției cabalinelor de rasă conform standardelor zootehnice stabilite la nivel național și internațional, reprezintă singura garanție a conservării acestei tradiții. Cu toată importanța acestei rase culturale, conștientizarea valorii ei tinde să rămână în cercurile specialiștilor și pasionaților, ale comunităților din preajma hergheliilor și ale crescătorilor privați. Promovarea corectă și coerentă a acestei tradiții naționale la nivelul publicului larg este singura garanție a viabilității ei în viitor.

Măsuri de salvagardare/protejare:

1) Cadru legislativ: Prin O.M.C.P.N. nr. 2436/8.07.2008 se aprobă Programul național de salvagardare, protejare și punere în valoare a patrimoniului cultural imaterial. Comisia Națională pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial, subordonată Ministerului Culturii, primul volum al Repertoriului Patrimoniului cultural imaterial din România, publicat în ediție bilingvă, română-franceză, și cuprinzând: *Obiceiuri care marchează ocupațiile tradiționale*: B. Creșterea animalelor și legătura acestora cu sărbătorile care marchează identitatea zonală și religioasă (*Repertoriu Național de Patrimoniu Cultural Imaterial*. I, București, CIMEC – Institutul de Memorie Culturală, 2008, p. 76-77) și *Relațiile omului cu lumea animală – credințe și practici* – Cunoștințe și practici de folosire a animalelor – Cunoștințe de creștere a animalelor domestice și Utilitatea animalelor domestice – (*Patrimoniul Cultural Imaterial din România. Repertoriu*. II.A, ucurești, Editura Etnologică, 2014, p. 95-97).

2) Măsuri punctuale:

- transmiterea cunoștințelor și practicilor legate de acest element în cadrul organizat al hergheliilor de stat și al instituțiilor care le administrează, dar și în afara acestora prin rețelele de comunicare ale grupurilor și asociațiilor de proprietari privați

- propunerea și aplicarea unor strategii de promovare a acestei rase la nivelul publicului larg prin educația non-formală și mass-media

- implementarea unor acțiuni de conștientizare a importanței culturale a acestei rase la nivelul crescătorilor privați și de transmitere a tradiției de la o generație la alta

- crearea, cu sprijinul administrației centrale și locale, a unor strategii turistice integrate prin raportarea adecvată a acestui element al patrimoniului cultural imaterial la patrimoniul național material și natural (situri mixte: culturale și naturale) din regiunile localităților-satelit de conservare a acestei rase (Țara Făgărașului, Valea Someșului, ariile protejate din Munții Rodnei ș.a.)

- încurajarea organizării, în continuare, a evenimentelor și sărbătorilor locale care au în centru prezentarea acestor cai

- cercetarea mai atentă din partea specialiștilor (etnografi, folcloriști, experți în salvagardarea patrimoniului cultural imaterial) în vederea documentării integrării organice a acestei tradiții în peisajul etnocultural și bio-geografic al ariilor unde sunt situate principalele herghelii, constituirea unei baze naționale de date cu regiunile și

localitățile reprezentative pentru această tradiție, prezentarea de lucrări la manifestări științifice de specialitate pe tema valorii patrimoniale a acestei rase, elaborarea și publicarea de studii de specialitate

- dezvoltarea unor parteneriate instituționale între experții care se ocupă de componenta zootehnică a acestei tradiții (Ministerul Mediului, Apelor și Pădurilor, Regia Națională a Pădurilor – Romsilva, Direcția de Creștere, Exploatare și Ameliorare a Cabalinelor, R.A.) și specialiștii în patrimoniu cultural (Ministerul Culturii, institute de cercetare, muzee, direcții județene de cultură)

3) Contribuția comunităților, a indivizilor, a instituțiilor și a organizațiilor non

-gubernamentale: Comunitățile purtătoare de patrimoniu, susținute de către organizațiile nonguvernamentale ale crescătorilor de cai din rasa lipițană, de autorități și instituții publice au

inventariat această tradiție, le-au descris și le-au înregistrat de-a lungul timpului, în cercetări de specialitate debutând odată cu sfârșitul secolului al XIX-lea și momentul înființării primei herghelii de stat a cailor de rasă lipițană pe teritoriile locuite de români. Alte instituții culturale susțin și promovează această rasă culturală prin includerea cailor în activități specifice, cum ar fi: Muzeul Viticulturii și Pomiculturii din Golești, Asociația Culturală a Junilor Brașovecheni și Asociația Șcheii Brașovului. Deținătorii unităților de agroturism din localitățile-satelit, ghizi specializați din aceste zone cu mare potențial turistic recomandă clienților vizitarea hergheliilor și lecțiile de echitație oferite de acestea.

Cercetarea de teren pentru documentarea și inventarierea acestei tradiții a fost realizată prin Departamentul de Etnologie al Institutului de Filologie Română „A. Philippide” al Academiei Române – Filiala Iași, sub coordonarea Comisiei Naționale pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial a Ministerului Culturii, cu sprijinul de specialitate oferit de Regia Națională a Pădurilor Romsilva – Direcția de Creștere, Exploatare și Ameliorare a Cabalinelor, R.A. Au mai contribuit: TVR (editor Răzvan Petrișor), Agenția Națională pentru Zootehnie „Prof. Dr. G. K. Constantinescu”, Muzeul de Etnografie din Brașov, Muzeul Viticulturii și Pomiculturii Golești, Muzeul Etnografic al Moldovei.

4) Colectarea datelor, implicarea comunității și consimțământul: Autoritățile publice au colaborat cu specialiștii și au contribuit la culegerea datelor și cercetările de teren (ing. Mihail Lechkun, șeful biroului tehnic al Direcției de Creștere și Ameliorare a Cabalinelor, medic veterinar Cosmin Drăgan, directorul Hergheliei Sâmbăta de Jos), iar crescători privați afiliați la Asociația Crescătorilor Particulari de Cal Lipițan din România (medic veterinar Tiberiu Hermenean) au fost consultați cu privire la introducerea *Tradiției de creștere a cailor lipițani* în curentul inventar național și sub egida UNESCO pe *Lista reprezentativă a elementelor de patrimoniu cultural imaterial al umanității*.

Bibliografie:

Barbu, Violeta, *Calul – între utilitate și distincție*, în vol. Maria Magdalena Szekékely (editor), *Lumea animalelor: realități, reprezentări, simboluri*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2010, p. 106-122

Baskerville, Ioana, Mihail Lechkun, *Tradiția românească a creșterii cailor de rasă lipițană din perspectiva etnologiei*, lucrarea prezentată la Conferința Națională a Asociației de Științe Etnologice din România, ediția a XV-a, Sibiu, 6-8 noiembrie 2019

Cazacu, Ovidiu, *Pe urmele domesticirii animalelor*, București, Editura Științifică, 1973

Comarovschi M., D. Gheorghe, *Rasa Lipițan, după 50 de ani în Herghelia de la Sâmbăta de Jos*, Hălchiu, Editura Casa Agronomului, 1971

Drăgănescu C., N. Zeneci, *Istoria genetică a calului Lipițan de Făgăraș*, *Lucrări științifice*, I.A.N.B, Seria D, București, 1977-1978

Drăgănescu C., *Animal Genetic Resources Conservation in Romania*, Archiva Zootehnic. Vol. IV, 1996

Drăgănescu C., *Raport privind Managementul Resurselor Genetice în România*, 2003

Gregor, D., *Za lipicány po hřebčinech Evropy* (O călătorie prin hergheliile de lipițani din Europa), Praga, Foto Gregor, 2018

Grigorescu, D., *Cartea creșcătoriei naționale, vol. I – Cai de rasă Lipițană*, Editura Centrului de material didactic și propagandă agricolă, București, 1988

Marinescu, Mariana, *Cu privire la istoria unei imagini în arta populară românească - calul și călărețul*, în „Revista de Etnografie și Folclor”, 23, 1978, 1, p. 61-77

Mărginean, Gh., *Tratat de hipologie*, București, Editura Orion, 1997

Petrescu, Paul, *Calul și călărețul în arta populară din România*, în vol. *Omagiu lui George Oprescu cu prilejul împlinirii a 80 de ani*, București, 1961, p. 465-474

Stavrescu, Petre, *Hipologie întocmită pentru ofițeri, crescători și amatori de cai*, București, Socec, 1900

Suciu T., Gh. Moldoveanu, V. Gligor, Gh. Georgescu, V. Oțel, N. Balaș, *Zootehnia României – Cabaline*, vol. IV, București, Editura Academiei, 1975

Observații: Dosarul de candidatură a fost înscris de România pentru *Lista reprezentativă a elementelor de patrimoniu cultural imaterial al umanității* a UNESCO în cadrul unui dosar multinațional pentru sesiunea martie 2020.

Completat și revizuit:

Numele și prenumele: Dr. Ioana Baskerville

Funcția/instituția: cercetător științific principal grad II dr., Departamentul de Etnologie, Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Academia Română – Filiala Iași

Data: 14 ianuarie 2020

